

ЦІНОУТВОРЕННЯ НА ГАЗ ДЛЯ ВІТЧИЗНЯНИХ СПОЖИВАЧІВ

© Пількевич Т.О., 2007

Розглянуто проблеми ціноутворення на газ для вітчизняних споживачів з позиції важливості забезпечення їх адекватності економічно-обґрунтованому рівню та забезпеченню основних завдань енергетичної безпеки України.

Problems of natural gas pricing for domestic consumers are analyzed in respect to bringing of prices and tariffs to the economically reasonable level and guaranteeing main tasks of energy safety in Ukraine.

Постановка проблеми

Ціноутворення – одна з найскладніших процедур бізнесу, що важко формалізується. В умовах ринкових відносин встановлення ціни – скоріше мистецтво, аніж формальна технологічна процедура, оскільки є результатом взаємодії ринкових чинників, інноваційних здібностей менеджерів, а також загалом усіх аспектів життя будь-якої компанії [3, с. 319–320]. Однак від ступеня відображення в ціні усіх витрат, пов’язаних із діяльністю підприємства, залежить його фінансовий стан та конкурентоспроможність на ринку. Тому дослідження проблем ціноутворення в галузях економіки завжди актуальне. Особливого значення набуває дослідження проблем ціноутворення в газовій галузі, яка значною мірою визначає як платоспроможність домашніх господарств, так і конкурентоспроможність промислових вітчизняних споживачів газу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблеми ціноутворення доволі часто є предметом дослідження під час розроблення нової продукції та виведення її на ринок, під час обґрунтування ефективності певних інвестиційних проектів або прогнозування тенденцій розвитку окремих видів діяльності. Однак ціноутворення в нафтогазовій сфері надзвичайно складне, оскільки проблеми ціноутворення в цій сфері є предметом державного регулювання. У зв’язку з цим питання ціноутворення на газ у широкій науковій пресі майже не висвітлені.

Постановка цілей

Основною метою є розроблення обґрунтованих підходів до формування ціни на природний газ для населення, бюджетних організацій та підприємств комунальної теплоенергетики.

Виклад основного матеріалу

Основні принципи встановлення і застосування цін і тарифів та організація контролю за їх дотриманням на території республіки визначені законом України “Про ціни і ціноутворення” від 3 грудня 1990 року № 507-ХІІ, який є складовою частиною законодавства України про ціноутворення.

Згідно із статтею 4 зазначеного закону, Кабінет Міністрів України (КМУ) є органом, що забезпечує здійснення державної політики цін, а також визначає перелік продукції, товарів і послуг, на які державні фіксовані та регульовані ціни і тарифи затверджуються відповідними органами державного управління.

Слід зазначити, що основною метою державного регулювання цін є дотримання загалом інтересів суспільства, і передусім соціально незахищених верств населення: забезпечення прожиткового мінімуму, досягнення важливих позитивних соціальних результатів, недопущення серйозного інфляційного зростання цін та монополізму виробників.

До речі, у зарубіжних країнах з розвинутою ринковою економікою під контролем держави продовжують залишатися окремі галузі, що мають особливу соціальну значущість: паливно-

енергетичний комплекс, побутове обслуговування населення, транспорт тощо. Так, питома вага контрольованих і регульованих державою цін у Німеччині – до 40 %, Швеції – до 40 %, Франції – 20 %, Данії – 5 % [1, с. 206–207].

В Україні державні фіксовані та регульовані ціни і тарифи відповідно до статті 9 закону України “Про ціни і ціноутворення” встановлюються на ресурси, які справляють визначальний вплив на загальний рівень і динаміку цін на товари та послуги, що мають вирішальне соціальне значення, а також на продукцію, товари і послуги, виробництво яких зосереджено на підприємствах, що займають монопольне (домінуюче) становище на ринку.

Згідно з повноваженнями, наданими Постановою Кабінету Міністрів України від 15.12.96 р. № 1548 “Про встановлення повноважень органів виконавчої влади та виконавчих органів міських рад щодо регулювання цін (тарифів)” із змінами, внесеними Постановою Кабінету Міністрів України від 15.05.2003 р. № 696, встановлення граничних рівнів цін на природний газ для населення, бюджетних організацій і установ, підприємств комунальної теплоенергетики здійснює Національна комісія з питань регулювання електроенергетики України (НКРЕ).

Відповідно до пункту 7 Постанови КМУ від 27 грудня 2001 року № 1729 “Про забезпечення споживачів природним газом” у редакції Постанови Кабінету Міністрів України від 02.03.2006 р. № 244 ціни на природний газ, що поставляється для усіх категорій споживачів, встановлює НКРЕ за погодженням з Міністерством економіки України не вище встановленої Урядом граничної ціни. Згідно з Постановою КМУ від 09.02.2006 №128 “Про затвердження на період до 2010 року граничного рівня ціни на природний газ” гранична ціна визначена на рівні 110 дол. США за тис. куб. м у гривневому еквіваленті без урахування тарифів на транспортування та постачання і податку на додану вартість (ПДВ).

Положення про позавідомчий постійно діючий державний орган (НКРЕ), відповідальний за забезпечення проведення цінової і тарифної політики в нафтогазовому комплексі, затверджено Указом Президента України від 14 березня 1996 року № 213 “Про заходи щодо забезпечення діяльності Національної комісії з питань регулювання електроенергетики України”.

Оскільки Національна акціонерна компанія “Нафтогаз України” не може довільно встановлювати ціни на природний газ, на рівень доходів Компанії значною мірою впливає державне регулювання цін.

Варто сказати, що на європейському ринку ціни на газ визначаються довготривалими контрактами з урахуванням цін на інші види палива і переважно прив’язуються до ціни нафти. Ціноутворення на газ в умовах монополізованого європейського ринку визначається насамперед конкуренцією з боку інших видів палива, а цінова дискримінація веде до істотної різниці в ціні для різних груп споживачів. Загальноприйняті європейські умови постачання і транзиту російського газу обумовлюють високий рівень ціни для кінцевих споживачів, пов’язаний із значними капіталовкладеннями у створення газорозподільних мереж, підземних сховищ газу та витрат на їх експлуатацію, а також значними витратами на збут, необхідністю сплати акцизу і податків відповідно до законодавства країн.

Так, у Франції, Італії, Бельгії ціни для промислових підприємств переважно встановлюються з урахуванням вартості альтернативного палива. Для домогосподарств, які мають меншу можливість перейти на використання іншого палива, ціни в цих країнах регулюються державними органами і встановлюються за витратним принципом. Компанія-постачальник визначає свої витрати і доводить їх обґрунтованість перед регулюючим органом, який визначає норму прибутку компанії, і на підставі цього встановлюється ціна на газ. Межу між розумним прибутком і витратами проводять не тільки уряди, але і ринок [2, с. 188]. В Німеччині, де на ринку існує дуополія, компанії під час визначення ціни повинні ще враховувати спроможність споживачів перейти до конкурента. Проте навіть тут були випадки втручання регулюючих органів для перевірки обґрунтованості рівня ціни.

У той самий час у контексті вступу України до Світової організації торгівлі (СОТ) та інтеграції нашої країни у світовий економічний простір природно вимагати наближення цінової політики в газовому секторі економіки України до принципів відкритого ринку.

Це означає, що ціни на природний газ, тарифи на його транспортування та постачання для усіх категорій споживачів повинні відшкодувати економічно обґрунтовані витрати, пов’язані з його видобуванням, закупівлею, транспортуванням і постачанням, забезпечувати отримання прибутку, необхідного для фінансування капітальних інвестицій, нарахування дивідендів та достатнього для виконання податкових зобов’язань відповідно до чинного законодавства.

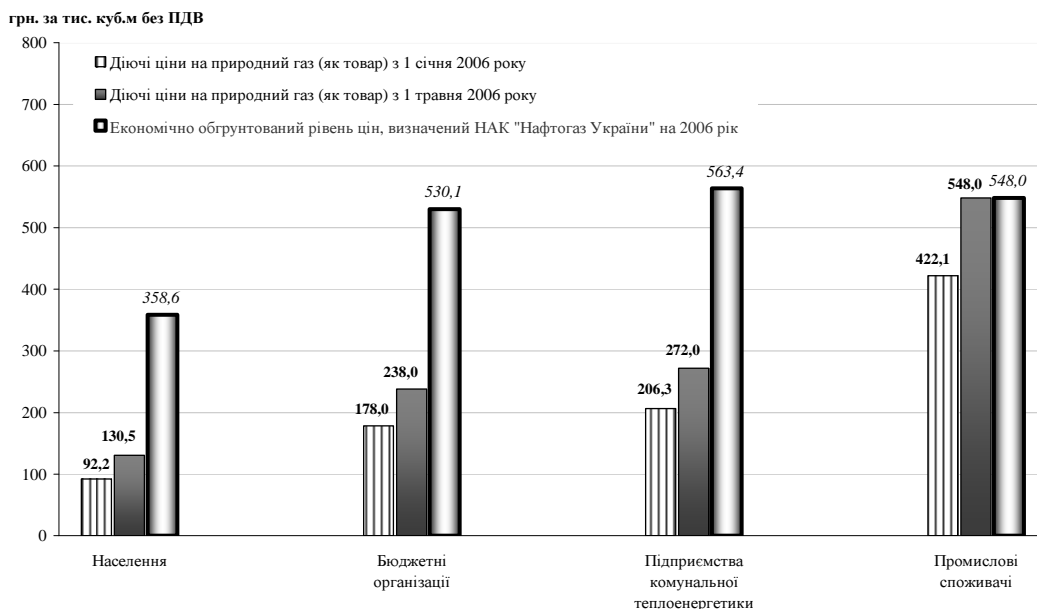
Сьогодні ціни на природний газ для промислових споживачів України відповідають економічно обґрунтованому рівню, а ціни для потреб споживачів соціальної сфери є значно нижчими від їх економічно обґрунтованого рівня. Фактично Компанія субсидує споживачів природного газу.

Слід зауважити, що станом на 1 січня 2006 року граничні рівні цін на природний газ з урахуванням тарифів на його транспортування й постачання для населення, бюджетних організацій, підприємств комунальної теплоенергетики залишались незмінними з квітня 1999 року (понад сім років) і менше ніж на 50 % відшкодовували витрати Компанії, пов'язані з видобуванням, закупівлею, транспортуванням та постачанням природного газу. Зокрема, у квітні 2006 року ціни реалізації природного газу для населення в Російській Федерації перевищували діючі в Україні на 21 %, в Молдові – в 3 рази, в Польщі – в 12 разів.

Потрібно зазначити, що розуміння необхідності встановлення економічно обґрунтованих цін на природний газ для усіх категорій споживачів визнана на державному рівні. Так, згідно з Указом Президента України від 27.12.2005 № 1863 “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 9 грудня 2005 року “Про стан енергетичної безпеки України та основні засади державної політики у сфері її забезпечення” одним з пріоритетних завдань державної політики у сфері забезпечення енергетичної безпеки України є приведення цін і тарифів на енергоносії для усіх категорій споживачів до економічно обґрунтованого рівня.

Відповідно до проведених НАК “Нафтогаз України” розрахунків рівень економічно обґрунтованої ціни реалізації природного газу у 2006 році має становити для:

- промислових споживачів 548,0 грн. за тис. куб. м без урахування тарифів на транспортування та постачання природного газу і ПДВ;
- потреб бюджетних установ – 740,10 грн. за тис. куб. м з урахуванням тарифів на транспортування та постачання природного газу і ПДВ;
- підприємств комунальної теплоенергетики – 760,10 грн. за тис. куб. м з урахуванням тарифів на транспортування природного газу і ПДВ;
- потреб населення – 534,30 грн. за тис. куб. м з урахуванням тарифів на транспортування і постачання та ПДВ (рисунок).

Діючі та економічно обґрунтовані ціни на природний газ (як товар) для споживачів України у 2006 році

Рівень економічно обґрунтованих цін на природний газ визначено з урахуванням зростання собівартості природного газу власного видобутку, необхідних обсягів фінансування виробничих програм із стабілізації та нарощування видобутку природного газу, модернізації ГТС, зміни цінових параметрів імпортованого газу, умов постачання та розрахунків за нього, зростання податкового навантаження на НАК “Нафтогаз України”.

Розглянувши пропозиції НАК “Нафтогаз України” щодо затвердження економічно обґрунтованих цін на природний газ для усіх категорій споживачів, відповідно до наданих повноважень, Комісія з 1 січня 2006 року підвищила на 25 відсотків граничні рівні гуртових цін на природний газ для підприємств комунальної теплоенергетики, бюджетних організацій. З 20 лютого поточного року НКРЕ затвердила економічно обґрунтований рівень ціни на природний газ для промислових споживачів – 548,0 грн. за тис. куб. м без урахування ПДВ і тарифів на транспортування та постачання природного газу.

З 1 травня 2006 року зроблено ще один крок в напрямку приведення цін на природний газ до економічно обґрунтованого рівня. Зокрема, на черговому засіданні НКРЕ, яке відбулось 30 березня 2006 року, було прийнято узгоджене з Мінекономіки України рішення щодо продовження впорядкування рівнів цін на природний газ для населення, бюджетних організацій та підприємств комунальної теплоенергетики шляхом підвищення з 1 травня 2006 року їх діючих рівнів на 25 %. Отже, діючий у травні 2006 року граничний рівень гуртової ціни на природний газ з ПДВ з урахуванням цільової надбавки до ціни газу, тарифів на транспортування та постачання становить:

- для населення – 231,0 грн. за 1000 куб. м;
- для бюджетних організацій – 360,0 грн. за 1000 куб. м;
- для підприємств комунальної теплоенергетики – 383,40 грн. за 1000 куб. м.

Якщо порівняти діючі рівні цін на природний газ з економічно обґрунтованими, які наведені вище, можна зробити висновок щодо необхідності подальшого підвищення цін на природний газ для населення, бюджетних організацій та підприємств комунальної теплоенергетики з метою приведення їх до економічно обґрунтованого рівня.

Відзначаємо, що відповідно до Постанови КМУ від 29.04.2006 № 605 “Деякі питання діяльності Національної акціонерної компанії “Нафтогаз України”” НКРЕ зобов’язана у визначеному законодавством порядку встановити з 1 липня 2006 року граничні рівні цін на природний газ в розмірах, що не перевищують:

- для населення – 414 грн. за тис. куб. м;
- для бюджетних організацій – 648 грн. за тис. куб. м;
- для підприємств комунальної теплоенергетики – 686 грн. за тис. куб. м.

З 1 січня 2007 року – в розмірах, що відповідають економічно обґрунтованому рівню цін.

Необхідно звернути увагу, що приведення цін на природний газ до їх економічно обґрунтованого рівня матиме істотний позитивний вплив на розвиток конкуренції на ринку реалізації газу та є одним з чинників, який істотно сприятиме впровадженню енергоощадних технологій як в промисловості, так і в побуті, поширенню використання альтернативних видів палива та джерел енергії, що матиме своїм наслідком підвищення енергетичної та економічної безпеки держави.

Відповідно до міжнародної практики ціноутворення на природний газ доцільно розглянути можливість диференціації цін на природний газ і для споживачів України залежно від умов його споживання.

Зокрема, перегляд з 1 липня поточного року діючого рівня ціни на природний газ для населення можливо здійснити, одночасно диференціюючи її залежно від обсягів та напрямків використання природного газу, обсягів опалювальної площі будинків.

З метою дотримання принципу соціальної справедливості доцільно визначити три категорії споживачів:

1. Населення, яке використовує природний газ тільки для приготування їжі та підігрівання води (газова плита, проточний водонагрівач).

2. Населення, яке споживає природний газ в обсягах до 600 куб. м в місяць (опалювальна площа до 200 кв. м) для:

- 2.1. приготування їжі та підігрівання води;
- 2.2. опалення житлової площі.

3. Населення, яке споживає природний газ в обсягах понад 600 куб. м в місяць (опалювальна площа понад 200 кв. м) для:

- 3.1. приготування їжі та підігрівання води;
- 3.2. опалення житлової площі до 200 кв. м;
- 3.3. опалення житлової площі понад 200 кв. м.

Запропонована диференціація враховує напрямки використання газу (2.1, 2.2, 3.1, 3.2, 3.3) для зазначених категорій населення та економічно обґрунтований рівень ціни на природний газ.

Ціну природного газу для приготування їжі та підігрівання води пропонується визначити на єдиному рівні – 414,00 грн. за тис. куб. м з урахуванням цільової надбавки до ціни газу, тарифів на його транспортування і постачання та ПДВ для трьох вищезазначених категорій споживачів.

Для опалення житлової площі до 200 кв. м пропонується встановити рівень ціни 325,10 грн. за тис. куб. м з урахуванням цільової надбавки до ціни природного газу, тарифів на його транспортування і постачання та ПДВ.

Ціну природного газу, який використовується абонентами на опалення площі будинків понад 200 кв. м (“забезпечені абоненти”), пропонується визначити на рівні 760,10 грн. за тис. куб. м з урахуванням цільової надбавки до ціни природного газу, тарифів на його транспортування і постачання та ПДВ.

Завдяки існуючому механізму пільг та субсидій соціально не захищені верстви населення не матимуть негативних наслідків від підвищення цін на природний газ, водночас споживачі з високим прожитковим рівнем сплачуватимуть економічну вартість спожитого природного газу. Варто зазначити, що у 2003 році спільно з Урядом України і Світовим банком було визначено зниження рівня бідності за методикою комплексної оцінки бідності з 17,9 до 15 %.

При підвищенні ціни на природний газ для населення за рахунок додатково отриманої виручки Компанія забезпечить додаткові надходження до державного бюджету, необхідні для збільшення обсягів фінансування пільг та субсидій населенню, що, своєю чергою, призупинить існуюче дотування споживачів шляхом здешевлення вартості газу і дасть можливість уникнути перерозподілу коштів через бюджет.

Потрібно зазначити, що у квітні 2006 року питома вага вартості послуг з газопостачання в прожитковому мінімумі однієї особи становила лише 2,38 % (кожний споживач сплачував в середньому в місяць за газ 11 гривень 9 копійок). За запропонованого підвищення ціни на газ питома вага вартості послуг з газопостачання в прожитковому мінімумі становитиме 4,27 % (кожний споживач сплачуватиме в середньому за місяць 19 гривень 87 копійки).

Відповідно до запропонованого варіанта підвищення з 1 липня 2006 року ціни на природний газ для потреб населення вартість послуг з газопостачання для абонентів зросте у 1,8 раза, але у прожитковому мінімумі однієї особи її питома вага становитиме лише 4,3 %.

Крім того, за 2000–2005 роки в Україні індекс номінальної зарплати (середньомісячної) становить 350 %, індекс цін виробників промислової продукції за цей період становить 194 %, індекс цін природного газу для промислових споживачів – 126 %, індекс цін на природний газ (як товар) для населення – 81 %. Тобто протягом зазначеного періоду зростання цін на природний газ (як товар) для побутових потреб населення не відбувалось, а темпи зростання заробітної плати випереджали темпи зростання цін на промислову продукцію.

Отже, вважаємо, що запропонований підхід під час визначення цін реалізації природного газу населенню є оптимальним в існуючих соціально-економічних умовах.

Зупинимось на структурі ціни природного газу, а також питанні щодо формування тарифів на транспортування природного газу магістральними газопроводами і розподільними мережами та постачання.

Основними складовими частинами ціни на природний газ є:

– ціна природного газу як товару, цільова надбавка в розмірі 2 %, яка стягується відповідно до закону України від 20 грудня 2005 року № 3235-IV “Про Державний бюджет України на 2006 рік”;

– тариф на транспортування природного газу, який становить 57,0 грн. за тис. куб. м з ПДВ і розподіляється між ДК “Укртрансгаз” та відкритими акціонерними товариствами з газопостачання та газифікації. Згідно з постановою НКРЕ від 30.04.2004 №437 “Про затвердження тарифів на транспортування та постачання природного газу” тариф на транспортування природного газу магістральними трубопроводами для дочірньої компанії “Укртрансгаз” Національної акціонерної компанії “Нафтогаз України” встановлений у розмірі 29,10 грн. за тис. куб. м з урахуванням ПДВ, середньозважений тариф на транспортування природного газу розподільними газопроводами становить 27,90 грн. за тис. куб. м з урахуванням ПДВ;

– тариф на постачання природного газу за своїм економічним змістом спрямований на відшкодування витрат відкритих акціонерних товариств з газопостачання та газифікації (ВАТ), безпосередньо пов'язаних з реалізацією природного газу споживачам; на сьогодні середньозважений рівень тарифу на постачання природного газу ВАТ становить 17,40 грн. за тис. куб. м з урахуванням ПДВ.

Висновки

Враховуючи, що діючий механізм затвердження граничних рівнів цін на природний газ для населення, бюджетних організацій та підприємств комунальної теплоенергетики передбачає, що тарифи на транспортування і постачання газу є складовими зазначених цін, вважаємо, що в подальшому необхідно для зазначених категорій споживачів окремо затверджувати складові граничних рівнів цін на природний газ, а саме – безпосередньо ціни на газ, тарифи на транспортування природного газу магістральними газопроводами і розподільними мережами, тариф на його постачання.

Перспективи подальших досліджень

Оскільки пріоритетом державної політики України є європейська інтеграція, та те, що чинне законодавство енергетичного сектору підлягає адаптації з директивами і регламентами Європейського Союзу (ЄС), вимогами СОТ, для забезпечення підготовки до поступового вступу України в ЄС необхідно гармонізувати нормативні акти газової сфери та привести їх у відповідність до зазначених вимог, зокрема усунувши надмірне зарегулювання діяльності підприємств паливно-енергетичного сектору економіки.

1. Баздникін А.С. *Цены и ценообразование: Учеб. пособие.* – М.: Юрайт-Издат, 2004. – С. 205–207. 2. Буш Д., Джонсон Д. *Управление финансами в международной нефтяной компании / Пер. с англ.* – М.: ЗАО “Олимп-Бизнес”, 2003. – С. 188–189. 3. Савчук В.П. *Практическая энциклопедия. Финансовый менеджмент.* – К.: Издательский дом “Максимум”, 2005. – С. 319–320.

УДК 330.142.211.4:336.564.1:330.341.1

О.В. Подворотна

Інститут економіки промисловості НАН України

АМОРТИЗАЦІЯ ЯК ДЖЕРЕЛО ПРИХОВАНОГО САМОФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙ

© Подворотна О.В., 2007

Проаналізовано аспекти прихованого самофінансування підприємства за рахунок амортизаційних відрахувань. Виведено формулу визначення оптимального терміну використання основних фондів підприємства. Проведено розрахунок ефекту “Lohmann-Ruchti” у ситуації з використанням прискореної амортизації. Розкрито основні переваги та недоліки прискореної амортизації в період інноваційної діяльності підприємства.

The present paper examines the aspects of concealed self-financing at the expenses of depreciation charges and breeds the formula of adjectives the optimal period of use the fixed assets of the company. It calculates the “Lohmann-Ruchti” effect in the situation of use the accelerated depreciation. This paper discloses the main benefits and dearth of accelerated depreciation in the period of innovation activity.

Постановка проблеми

Фінансування підприємств на етапі інноваційної діяльності є доволі актуальною проблемою сьогодення. Її вирішення потребує достатнього за масштабами та оптимального за структурою та часом забезпечення потреб у грошових коштах, одним з внутрішніх джерел яких є амортизація.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Серед економістів, які займаються проблемами фінансування інвестицій за рахунок амортизації в Україні, необхідно відзначити таких, як Чумаченко М. [1], Стадницький Ю.І. і Саган Т. [2] та ін.